

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та
публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

СКЛІФОС Олександра Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 352.07:342.553

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД,
ЯК РЕСУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Скліфос О.С.
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Кравець І. В.
(прізвище, ім'я, по батькові)
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління
за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» січня 2022 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище, ім'я, по батькові)

«_____» січень 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Скліфос О.С. ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД, ЯК РЕСУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.

Кваліфікаційна робота на здобуття кваліфікації «Магістр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, 2022.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні та методичні аспекти управління розвитком об'єднаних територіальних громад, запропоновано методи вдосконалення соціально-економічного розвитку ОТГ, представлено відмінності в плануванні місцевого розвитку різних економічних систем. Запропоновано напрями удосконалення соціально-економічного розвитку територіальних громад на основі використання принципів територіального маркетингу.

Ключові слова: територіальні громади, удосконалення соціально-економічного розвитку громад, публічне управління, соціальний розвиток територій, економічний розвиток громад.

SUMMARY

Sklifos OS PLANNING OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF COMMUNITIES AS A RESOURCE OF THE NATIONAL ECONOMY.

Qualification work for obtaining the educational qualification level “Master”, specialty “Public Administration”, – Polissia National University, Zhytomyr, 2022.

The qualification work considers theoretical and methodological aspects of managing the development of united territorial communities, offers methods for improving the socio-economic development of OTG, presents differences in local development planning of different economic systems. The directions of improvement of social and economic development of territorial communities on the basis of use of principles of territorial marketing are offered.

Key words: territorial communities, improvement of social and economic development of communities, public administration, social development of territories, economic development of communities.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СПІЛЬНОТИ

1.1. Сутність планування соціально-економічного розвитку ОТГ

1.2. Планування соціально-економічного розвитку територій

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОТГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Система інструментів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад

2.2. Моніторинг соціально-економічного розвитку ОТГ

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД, ЯК РЕСУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1. Основні напрями удосконалення розвитку територіальних громад

3.2. Розробка елементів територіального маркетингу як сутність соціально-економічного планування

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність роботи обумовлена зростанням ролі громад у вирішенні соціально-економічних проблем територій, груп та окремих громадян нашої держави в сучасних умовах. Даний факт пов'язаний із трансформаційними процесами, які спрямовані на оптимізацію середовища проживання та життєдіяльності різних соціально-демографічних групах населення. Територіальна громада за законодавством України є формою місцевого самоврядування, яке відповідно до Конституції України (ст. 140), являє собою добровільне об'єднання жителів сіл, селищ і міст та дає право самостійного вирішення питань місцевого значення в межах нормативно-правового забезпечення сфер діяльності громадян України.

Ця проблема має особливе теоретичне та практичне значення в українському суспільстві, яке переживає бурхливий період трансформації системи соціально-економічних відносин у контексті геополітичних проблем. У сучасних умовах ця проблема набуває особливого значення з точки зору зростання ролі регіонів, що тягне за собою розширення регіональних економічних інтересів, появу нових форм їх вираження та управління.

Найважливішим завданням соціально-економічного розвитку територіальної громади є застосування найбільш ефективних механізмів соціально-економічного розвитку, які базуються на оптимальному поєднанні використання природних, людських, виробничих, екологічних, територіальних та інших ресурсних складових з урахуванням принципів системного та синергетичного підходу.

Значний внесок у дослідження проблеми планування соціально-економічного розвитку територій та ОТГ, зокрема, такі вчені, як: О. І. Амоша, М. П. Бутко, В. М. Бондаренко, В. Н. Василенко, В.М. Геєць, І.Ю. Гришова, Т.М. Гнатєва, М.І.Долішній, С.І. Дорогунцов, О.С. Шановний, В. І. Карпов .О. Красноручський та інші.

У наукових роботах цих вчених сформульовані методологічні та організаційні принципи формування, структурування, використання та відтворення соціально-економічного розвитку територіальної громади. Однак еволюція соціально-економічної ситуації, поява нових викликів, наростання соціального конфлікту та економічної напруженості вимагають оновлення наукових підходів для стимулювання довгострокового соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації програм соціально-економічного розвитку ОТГ України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні і прикладні аспекти соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад України.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування та розкриття основних понять та категорій стосовно соціально-економічного розвитку громад, як ресурсу національної економіки.

Відповідно до сформульованої мети були поставлені та розв'язані *наступні завдання*:

- визначити теоретичні засади планування соціально-економічного розвитку територіальних громад в сучасних умовах;
- визначити характерні риси планування соціально-економічного розвитку територій в різних економічних системах;
- надати характеристику соціально-економічного розвитку ОТГ України в сучасних умовах;
- запропонувати напрями удосконалення планування соціально-економічного розвитку громад, як ресурсу національної економіки.

Методи дослідження. Методологічними та теоретичними положеннями дослідження є наукові праці зарубіжних та вітчизняних науковців у галузі планування соціально-економічного розвитку ОТГ. У кваліфікаційній роботі використовуються такі методи: описовий і порівняльний аналіз, синтез, наукова абстракція.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає в розробці процесу формування та реалізації соціально-економічного розвитку громад в Україні.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати досліджень кваліфікаційної роботи були викладені в 3 публікаціях. Результати дослідження було презентовано на науково-практичних конференціях Поліського національного університету.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел з 40 найменувань, додатків. Загальний обсяг роботи складає 35 сторінок, а також 1-го рисунку та 1-ї таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СПІЛЬНОТИ

1.1. Сутність планування соціально-економічного розвитку ОТГ

Соціально-економічний розвиток суспільства – це багатогранне поняття, яке охоплює еволюційні процеси людського буття та стосується економічних, демографічних, історичних та культурних змін. Акцент на дослідженні даного питання у розрізі територій, громад, спільнот пов'язаний із процесами децентралізації влади, які розпочалися в Україні в 2014 році з прийняттям низки нормативно-правових актів, а саме: Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014 р.) [1], Закон «Про співробітництво територіальних утворень» (17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних утворень» (5 лютого 2015 р.), змін до Бюджетного і Податкового кодексів в контексті фінансової децентралізації, тощо [1]. Протягом 2014-2020 рр. було розроблено концепції, програми з розвитку територій, які стосуються безпосередньо чи опосередковано розвитку територіальних громад. Частина планів успішно реалізовано, ефективно використано фінансові ресурси (як, наприклад, показовою в цьому сенсі є Ушомирська ОТГ), проте аналіз програмного розвитку територій виявляє низку недоліків, які були допущені у процесах планування, серед яких є наступні:

✓ Відсутність поглибленого аналізу соціально-економічної ситуації та наявних ресурсів територій ОТГ. Слід зазначити, що традиційно аналітичні розділи програм мають тільки опис соціально-економічного положення, вони рідко демонструють тенденції розвитку, не кажучи вже про детальний чи навіть загальний аналіз економічного потенціалу. На нашу думку, даний аналіз слід було б доповнити комплексним аналізом слабких та сильних сторін, з'ясування

загроз та переваг. Такий аналіз став би в нагоді для розробки короткострокових та середньострокових стратегій розвитку ОТГ.

✓ Недостатньо якісне формування цілей розвитку ОТГ. Стратегічні цілі розвитку ОТГ є навіть часто прописані недостатньо якісно в контексті чіткості, послідовності, ґрунтовності на аналізі функціонування території за попередні періоди.

✓ Слід зазначити також, що в цілях недостатньо представлено цифровий матеріал у сенсі методичного планування формування та розподілу бюджетів.

✓ Недостатній зв'язок між програмами різних рівнів (національний, регіональний, місцевий), комплексними і галузевими програмами, що вже вступили чи вступатимуть в дію на відповідній території ОТГ. Також виявлено недостатній рівень методологічної основи для підготовки даних програм планування соціально-економічного розвитку ОТГ [2, с. 15].

Систему інструментів планування соціально-економічного розвитку можемо розділити на чотири групи, кожна з яких відображає певне призначення:

I. Підтримка у розвитку існуючих та створення нових видів діяльності в ОТГ: просвітницька діяльність, навчання, дорадча діяльність, інформаційні центри з надання адміністративних та інших послуг, соціальна та матеріальна підтримка соціально незахищених верств населення або молодих підприємців, позики під лояльні (низькі) відсотки, спрощені дозвільної системи на відкриття бізнесу, доступ до договорів про реєстрацію, заохочення, прозорий доступ до інформації, бізнес-кластери, кооперація громадян та економічних суб'єктів тощо.

II. Формування інвестиційної привабливості територій. Формування інвестиційно-привабливого клімату територій ОТГ перш за все полягає у зрозумілості перспектив та процедур ведення бізнесу. Реалізація стратегічного напрямку формування інвестиційної привабливості має передбачати:

- наявні алгоритми (поступові кроки) процесу відкриття нового бізнесу;

- наявність дорожньої карти для потенційних інвесторів;
- можливість та підтримка розвитку інноваційних бізнес проєктів на території ОТГ;
- наявність територіального дизайну, можливість розбудови бізнес-парків, запровадження маркетингової програми з інвестування регіону. Надання результатів SWOT-аналізу, де будуть розкриті сильні та слабкі сторони ОТГ, виявлені перспективні та пріоритетні напрями для розвитку бізнесу; інвестиційних продуктів, територіальний дизайн, підготовка бізнес-парків, створення бізнес-парків, маркетинг інвестицій в районі, розробка інвестиційних паспортів, маркетинг території, визначення конкурентних переваг, критеріїв для інвестора, пріоритети розвитку території тощо.

III. Створення та розвиток розгалуженої мережі соціально-економічного спрямування, в якій були б представлені всі стейкхолдери розвитку ОТГ: місцева влада, представники бізнесу, громадські організації, професійні спілки, організації з надання адміністративних послуг, інвестиційні фонди, фінансові установи [3, с. 28].

IV. Забезпечення соціальної інфраструктури територій ОТГ. Наявність дошкільних та шкільних закладів освіти, закладів позашкільної освіти (навчання музики, мистецтвознавству, організація занять спортом), культурно-виховних, просвітницьких центрів та закладів (пунктів) надання медичної допомоги.

Нагальна потреба підтримки соціально-економічного розвитку територій виникла одночасно з початком трансформаційних процесів, які стосуються децентралізації влади в Україні. Дані процеси покликані розвивати промисловий та соціальний сектор та покращити якість життя сільського населення до рівня високо розвинутих країн світу. Децентралізація влади базується на передачі частини владних повноважень, відповідних ресурсів та рівнів відповідальності від центральної влади до місцевих органів влади. Як вже зазначалося на початку даного розділу, процес децентралізації в Україні активно впроваджується з 2014 року відповідно до Європейської хартії

місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в Україні, (далі - Концепція), передбачає структурні реформи, які забезпечать стійкий економічний вплив за умов, що пріоритети та етапи цих реформ відповідатимуть інтересам та цілям місцевого самоврядування та представникам територій ОТГ. Метою Концепції є визначення орієнтацій, механізмів та умов формування ефективного місцевого самоврядування та організації територіальних органів влади для створення та підтримки всебічного середовища для громадян, що пропонує якісні та доступні адміністративні послуги, розбудову та підтримку прямої демократії та просування інтересів громадян ОТГ у всіх сферах життя [4].

Слід також зазначити, що сучасне планування соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад передбачає відмову від моделей індустріального спрямування економіки на перевагу нових економічних моделей розвитку територій в контексті активної фази глобалізаційних процесів. В таблиці 1.1. представлені відмінності в плануванні місцевого розвитку різних економічних систем (індустріальної (притаманної територіям 50 років тому) та нової (економіка в умовах глобалізації)).

Таблиця 1.1.

Порівняння характерних рис планування соціально-економічного розвитку територій в різних економічних системах

<i>ІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА («Стара» економіка)»</i>	<i>ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ («Нова економіка)»</i>
Основним аспектом є мала ціна місця ведення бізнесу (робоча сила, ресурси).	Провідним фактором є наявність «знань», нових навичок, інновацій та інтелекту.
Ключовим фактором є залучення на території будь-якого бізнесу.	Ключовим фактором є залучення високотехнологічного бізнесу, висококваліфікованого людського ресурсу
У якості конкурентних переваг використовується природний та фізичний ресурс.	Для формування місцевих переваг розвивається «вихований або вивчений» ресурс, побудований на інноваціях, інтелекті та соціальному капіталі.
Розвитком керувала влада (переважно централізовані методи управління) на основі довгострокового планування («від досягнутого»)	Соціально-економічний розвиток керується стратегічним партнерством між владою, бізнесом та громадянами
Конфлікт (зазвичай прихований) між різними зацікавленими групами (секторами населення).	Стабільність консенсусу та розробка спільних планів та дій для досягнення позитивного синергетичного ефекту.

Джерело: адаптовано [8, с.20]

1.2. Планування соціально-економічного розвитку територій

У розвинутих країнах світу регіональне планування є організаційно-економічним методом реалізації регіональної політики. Зарубіжні економісти визначають такі етапи перетворення регіональної політики в регіональне планування [4, с.257].

Розробити заходи, які допоможуть вирішити деякі місцеві проблеми, такі як безробіття, перенаселення, лише в місці їх походження. Необхідний для реалізації регіонально єдиної політики та можливих способів фінансування, враховуючи завдання регіонального розвитку, що впливають на весь регіон. Інтегрувати внутрішньорегіональні плани та плани у загальнодержавні плани (плани). Національний план поділяється на кілька регіональних планів (програм), які розглядаються відповідно до конкретного внеску кожного регіону в економічне зростання країни.

Послідовність соціально-економічного розвитку території як організаційно-економічний та інформаційний аналітичний документ, що містить положення економічної політики, що містить цілі та заходи органів адміністративної влади та місцевого самоврядування для досягнення цієї мети у відповідний прогностичний період послідовність регіональних економічне планування різних країн залежить від вбудованої концепції політики (рис.1.1.).

<i>Галузевий підхід</i>	<i>Проблемний підхід</i>	<i>Муниципальний підхід</i>	<i>Системний підхід</i>
--------------------------------	---------------------------------	------------------------------------	--------------------------------

Рис.1.1. Основні підходи організації регіональної політики

Перший крок у появі та еволюції регіонального управління можна розглядати як галузевий підхід. Суть його полягає в наступному. Компоненти економічної системи містяться в межах будь-якої системи

Зауважимо, що часто один і той же сайт буде одночасно об'єктом керування кількома системами [8].

Секторальний підхід формується через дуже малу управлінську роль місцевої влади. Крім того, при продовженні реалізації положень цього підходу фактична участь місцевих органів влади в прийнятті управлінських рішень зменшується, а вплив галузевих суб'єктів, особливо представників агенцій, які забезпечують найбільшу кількість працівників, місць, найвищі інвестицій, тобто відігравати особливу роль у соціально-економічному житті регіону. У цьому випадку управлінські рішення якнайкраще відображають інтереси цих відомств. Економічні та фінансові умови, що формують місцеві бюджети, викликають реальну зацікавленість місцевої влади у включенні своїх регіонів до будь-якої галузевої структури для пожвавлення тут соціально-економічної діяльності [10].

Як початкова ланка регіонального трансформаційного ланцюга керівництво може визначити «вирішення проблеми». Він зберігає закон і економічні механізми регіонального управління, їх попередні структури та основна цільова функція. Просто деякі вимоги до галузі, і вона дуже різниться. Еволюція радянського та японського галузевих підходів йшла в різних напрямках [12]. В Японії це «муніципалізація», і це стало планом відродження маленьких будинків, посилення ролі влади і дійсно великих можливостей. З розпадом Радянського Союзу колишні економічні зони та території почали створювати власні держави. В Україні через вузькі галузеві принципи та громіздке державне управління місцеві інновації не можуть бути своєчасно та адекватно впроваджені в господарську діяльність. Це вимагає розробки та впровадження нових концепцій регіонального управління сектору з метою надання широких можливостей для раціонального використання місцевих ресурсів та ефективного управління сферою на регіональному рівні.

Муніципальний підхід до регіонального управління поширюється на інтереси всіх рівнів влади. Поширений у розвинених країнах Європи (Люксембург, Данія, Італія, Бельгія, Португалія, Франція, Нідерланди). Слід

значно розширити інтереси на місцевому рівні та розробити правові та економічні механізми здійснення цих повноважень. Таким чином, органи місцевого самоврядування стають інстанціями прийняття остаточних і найважливіших операційних рішень щодо переліку ключових аспектів, таких як розташування ділової зони, надання дозволів чи заборон на певну діяльність, розробка планувальних структур, екологічний контроль тощо. Фактично це призвело б до серйозної зміни пріоритетів регіонального розвитку, що в будь-якому випадку є досить ефективним.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що планування розвитку громади поступово фокусується на цілях та заходах, таких як сталий розвиток, довгострокове стратегічне бачення, партнерство, гнучке планування та розробка комплексних програм розвитку бізнесу, модернізації шляхом ефективної участі громади. Основними рисами планування в умовах глобалізації є технологічні інновації, модернізація робочих місць та робочого обладнання, а також поява внутрішніх місцевих економічних сил на основі конкуренції з боку місцевих факторів інформації, творчості та знань.

В даному контексті стратегічними є заплановані заходи, спрямовані на досягнення певних економічних цілей міста, регіону чи ОТГ залежно від об'єктивних можливостей, що існують для даної територіальної одиниці. Основна увага приділяється залученню громади до планування територіального розвитку, а планування розвитку країни відповідає загальним стратегічним цілям регіону та місцевих громад. Українська місцева влада в даний час стикається зі складними проблемами: економічний спад, недостатньо розвинена інфраструктура, незахищеність, бідність, безробіття, соціальна та територіальна нерівність, втрата самооцінки, відсутність водних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, деградація ґрунтів, забруднення повітря та інших природних ресурсів тощо. Більшість із цих проблем та викликів тісно пов'язані між собою, що додає необхідності комплексного підходу до місцевого розвитку та управління та необхідності розробки планів соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності місцевих громад. З огляду на вищевикладене, економічний та соціальний розвиток ОТГ не повинен відбуватися будь-якою ціною, але всі елементи сталого розвитку повинні враховуватися при плануванні.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОТГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Система інструментів планування соціально-економічного розвитку територіальних громад

Соціальне зростання суспільства відображає суспільні резерви гарантування відповідного рівня соціальної безпеки населення й держави повністю які сформовані та реалізовані у плані створення соціальних відносин, зв'язків і мереж, визначають соціальну активність і освіченість соціальної захищеності населення. Виходячи з сутності соціального розвитку та з урахуванням розглянутих підходів до його структуризації, Коленда Н. [9] виділяє такі компоненти соціального потенціалу:

- демографічний потенціал;
- фертильний потенціал;
- соціально-інфраструктурний потенціал;
- потенціал зайнятості;
- потенціал соціальної політики;
- потенціал соціальної солідарності.

Оцінка соціального потенціалу доцільно проводити за трьома етапами. На першому етапі правильно зробити оцінку поточного становища соціальної сфери, для цього виділити соціальний блок та відповідні йому соціальні показники. Соціальні показники – це статистичні показники, які описуються в спостереженнях, соціальному моніторингу, та відосно переважають кількісні [10]

Система показників соціального розвитку та потенціалу ОТГ повинна як характеризувати чинники негативних та позитивних зрушень, так і відображати ступінь досягнення стратегічних цілей. Ще підходити наступним вимогам:

повноті, збалансованості, чутливості, резервів, інтерпретації, доступності та надійності даних, раціональності користування. Цей етап є інформаційною основою. Основний намір – найточніше відобразити ступінь ефективного адміністрування ОТГ[20].

Результативне соціальне зростання ОТГ має забезпечити: підвищення показників народжуваності населення, середньої тривалості проживання зниження рівня смертності, включаючи смертність немовлят; позитивне міграційне сальдо; зменшення кількості абортів, розлучень, неблагополучних сімей та дітей, які виховуються в таких сім'ях а також дітей сиріт; покращення рівня та доступності освітніх, культурних, транспортних, комунальних та інших видів соціальних послуг [10]; покращення якісних та кількісних показників рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону; підвищення показників зайнятості жителів та рівня середньої заробітної плати в регіоні; покращення рівня соціальної захищеності населення; зменшення рівня соціальної напруги в регіоні; підвищення рівня довіри дюдей до місцевої влади та очільників ОТГ [10].

В 2020 році експертами Програми «U-LEAD з Європою» та SKL International було проведено дослідження економічного розвитку та фінансового забезпечення ОТГ України. За підсумками 2020 року (січень-вересень) за допомогою низки індикаторів експерти оцінили рівень фінансової забезпеченості ОТГ для виконання тієї мети та завдань, які на них покладено [12]

По результатам 9 місяців 2020 року проведено оцінку та зроблено рейтинг громад за такими економічними показниками:

- доходи спільного фонду (ЗФ) на 1-го громадянина, який проживає в ОТГ;
- витрати спільного фонду на 1-го жителя (відношення обсягу витрат загального фонду до кількості жителів ОТГ);
- витрати на діяльність управлінського апарату у розрахунку на 1-го жителя;

- рівень бюджетних дотацій (відношення обсягу базової чи реверсної дотації до спільної суми доходів ЗФ бюджету ОТГ з урахуванням першої базової чи реверсної дотації крім урахування субвенцій з державного бюджету);
- взаємовідношення видатків на функціонування управлінського апарату із сумою доходів ЗФ (співвідношення видатків на утримання апарату адміністрування органів місцевого врядування із кількістю доходів загального фонду без включення трансфертів з державного бюджету, у відсотках);
- значення заробітної плати у фонді бюджету ОТГ ДФ (відсотковий внесок загального фонду до видатків бюджету заробітної плати з урахуванням видатків загального фонду бюджету та без урахування трансфертів з бюджету ОТГ іншим бюджетам) [12];
- значення капітальних видатків у загальних видатках (частка капітальних витрат у загальних видатках загального та спеціального фондів у відповідному бюджеті ОТГ) [13].

Розглядаючи в розрізі 872 ОТГ (для тих, хто має пряме міжбюджетне відношення до держбюджету на 2020 рік), ці ОТГ згруповано за чисельністю населення, виділяючи в окрему групу міста обласного значення, що входять до складу У партнерстві чи членстві під Закон України «Про добровільні об'єднання територіальних громад»:

- 1 – кількість населення понад 15 тис.
- 2 – кількість жителів від 10 до 15 тис.
- 3 – кількість жителів від 5 до 10 тис.
- 4 – кількість жителів менше 5 тис.
- 5 – обласне розуміння (ОТГ-міста).

Показник 1. Доходи загального фонду на 1-го жителя розраховано як взаємовідношення кількості надходжень коштів спільного фонду без урахування трансфертів до кількості мешканців певної громади. До цього розрахунку включено тільки доходи загального фонду, які є на відповідній території. Цей показник показує матеріальний потенціал об'єднаної

територіальної громади, можливість постачати громаду за рахування ресурсів, які існують на її території [12].

За підсумками з січня місяця п вересень місяць 2020 року до спільного фонду бюджетів 872 об'єднаних територіальних громад (без включання трансфертів) зараховано 38,1 млрд гривень. Із розрахунку на одного мешканця середній по всіх територіях розмір доходів є 3 348,3 грн, медіанний показник доходів на одного жителя громади – 2 903,1 гривень [12]. Із 892 ОТГ по 319 ОТГ (36,6% від загальної кількості) показник коштів на одну людину перевищує середній показник по всіх ОТГ.

Проміжний показник доходів у розрахунку на 1-го жителя становить:

- група 1 – 3 216,9 грн (max – 18 001,8 грн, min – 824,0 грн),
- група 2 – 3 207,4 грн (max – 12 254,9 грн, min – 682,0 грн),
- група 3 – 3 276,7 грн (max – 23 699,6 грн, min – 599,4 грн),
- група 4 – 3 404,0 грн (max – 29 281,0 грн, min – 684,8 грн),
- група 5 – 4 185,7 грн (max – 8 731,6 грн, min – 2 166,9 грн) жителя.

Показник 2. Витрати загального фонду на 1-го жителя розраховано як взаємовідношення обсягу витрат спільного фонду до кількості жителів відповідної громади.

З січня місяця по вересень місяць 2020 року із спільного фонду бюджетів об'єднаних територій було проведено витрат на суму 50,5 млрд гривень. Проміжний об'єм видатків у розрахунку на одного жителя склав:

- група 1 – 4 664,1 грн (max – 15 233,2 грн, min – 1 100,2 грн),
- група 2 (10 - 15 тис. осіб) – 4 703,4 грн (max – 10 496,9 грн, min – 2 046,9 грн),
- група 3 (від 5 до 10 тис. осіб) – 4 781,4 грн (max – 14 350,7 грн, min – 1 544,3 грн),
- група 4 (до 5 тис. осіб) – 4 906,9 грн (max – 20 444,1 грн, min – 814,3 грн),
- група 5 (ОТГ- МОЗ) – 4 929,0 грн (max – 8 402,5 грн, min – 3 227,7 грн) [12].

Показник 3. Витрати на заклад апарату адміністрування в розрахунку на 1-го жителя визначено як взаємовідношення обсягу видатків на утримання апарату адміністрування проведених за рахунок коштів спільного фонду, до кількості жителів відповідної території. Це показує «вартість» одного робітника управлінського апарату об'єднаної території для кожного мешканця громади (у вимірі аналізованого періоду).

Повністю по 872 ОТГ проміжний ступінь видатків на утримання апарату адміністрування у розрахунку на 1-го жителя становить 909,6 грн, медіанна – 823,3 гривні. Із 872 об'єднаних територіальних громад по 340 громад (39,9% від спільної кількості) показник витрат на утримання апарату управління у розрахунку на 1 людину перевищує середній показник.[12]

Проміжний показник витрат на утримання апарату управління у розрахунку на 1-го мешканця громади становить[12]:

- група 1 – 634,0 грн (max – 1 918,9 грн, min – 297,1 грн),
- група 2 – 758,7 грн (max – 1 895,2 грн, min – 295,1 грн),
- група 3 – 858,3 грн (max – 2 646,4 грн, min – 312,2 грн),
- група 4 – 1148,4 грн (max – 3 789,0 грн, min – 275,4 грн),
- група 5 – 705,1 грн (max – 1 168,1 грн, min – 400,3 грн) [12].

Показник 4. Рівень дотаційності бюджетів (вагоме значення базової дотації у доходах спільного фонду) розраховано як взаємоспіввідношення обсягу базової чи реверсної дотації до спільної суми доходів загального фонду бюджету об'єднаної територіальної громади з врахуванням основної або реверсної дотацій, але без врахування субвенцій з державного бюджету.

Дотаційність бюджетів можна порахувати таким чином:

- для громад, які отримують базову субсидію – як взаємовідношення базової дотації до суми доходів спільного фонду з урахуванням базової дотації;
- для громад, які перераховують реверсну субсидію – як взаємовідношення реверсної дотації до суми доходів спільного фонду.

Менше всього залежними від дотаційних допомог з державного бюджету є громади - міста обласного розуміння з п'ятої групи, в яких із 43 об'єднань найвищий рівень дотаційності становить всього лиш 22,6%[12].

У Групі 1 найвищий щабель дотацій становить 55,1%.

Посеред ОТГ Групи 2 – по 8 громадах ознака дотаційності перевищує 50% (6% від загальної кількості громад у групі), найвище роль становить 62,9%.

У Групі 3 по 15 громадах ознака дотаційності перевищує 50% (5,4% від загальної кількості громад у групі), найвище роль становить 65%.

У Групі 4 у 4 громад ознака дотаційності перевищує 50% (або 1,3% від загальної кількості громад у групі), найвище роль становить 63%.

Показник 5. Взаємовідношення витрат на утримання апарату управління з фінансовими ресурсами об'єднання можна позначити як взаємовідношення видатків на утримання апарату адміністрування органів самоврядування із сумою доходу загального фонду (без урахування трансфертів з державного бюджету).

Можна визначити середній рівень по всіх 872 ОТГ, щабель видатків на утримання апарату адміністрування становить 31,9% від обсягу доходів загального фонду. Із 872 об'єднаних територіальних громадах по 372 громадах (42,7% від загальної кількості) ознака видатків на утримання апарату управління перевищує проміжний показник. В 2 ОТГ обсяг витрат на фінансування органів управління та захист діяльності ради близький до обсягу власних доходів загального фонду [12] .

Середній показник видатків на утримання апарату адміністрування у розрізі Груп становить:

- група 1 (більше 15 тис. осіб) – 21,8% (max – 62,1% грн, min – 10,3%),
- група 2 (від 10 до 15 тис. осіб) – 28,2% (max – 100,3% грн, min – 10,2%),
- група 3 (від 4 до 10 тис. осіб) – 32,4% (max – 94,4% грн, min – 6,8%),
- група 4 (до 5 тис. осіб) – 38,6% (max – 100,2% грн, min – 11,8%),
- група 5 (ОТГ- МОЗ) – 18,2% (max – 35,6% грн, min – 7,6%) [12].

Показник 6. Вагома вага заробітної плати у витратах спільного фонду позначено як частина принесених із загального фонду бюджету витрат на заробітну плату з урахуваннями до обсягу витрат спільного фонду бюджету без врахування трансфертів, перерахованих з бюджету території до інших бюджетів. Протягом січня місяця по вересень місяць 2020 року із загального фонду бюджетів 872 об'єднаних територіальних громад було проведено витрат на фінансування ЗП з нарахуваннями на суму 35,4 млрд грн, яка становить 72,1% від обсягу витрат загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад[12]. Середній доказ частки заробітної плати у видатках загального фонду становить[12]:

- група 1 – 79,1% (max – 90,9%, min – 52,7%),
- група 2 – 79,4% (max – 92,1%, min – 46,2%),
- група 3 – 79,9% (max – 96,8%, min – 36,8%),
- група 4 – 81,8% (max – 95,2%, min – 39,2%),
- група 5 – 67,2% (max – 87,1%, min – 44,5%) (міста обласного значення).

Показник 7. Вагома вага капітальних витрат у спільному обсязі витрат можна визначити як взаємовідношення капітальних витрат до спільного обсягу витрат загального та спеціального фонду бюджету відповідної об'єднаної територіальної громади. Обсяги капітальних видатків показують можливість об'єднаної території починати соціально-економічний розвиток, можливості для впровадження проектів інфраструктурного розвитку, створення матеріальних активів або отримання спеціального ефекту [12].

За січень-вересень по всіх 872 ОТГ витрачено суму 7,1 млрд грн, проміжний рівень капітальних витрат становить 9,3%.

Середня ознака питомої ваги капітальних витрат у загальному обсязі видатків становить:

- по групі 1– 8,8% (max – 38,1%, min – 0,6%),
- по групі 2– 10,2% (max – 50,7%, min – 0,3%),
- по групі 3– 9,7% (max – 53,6%, у 1 ОТГ капітальні витрати не здійснювалися),

- по групі 4– 8,2% (max – 55,7%, у 5 ОТГ капітальні витрати не здійснювалися),
- по групі 5 – 12,4% (max – 28,3%, min – 0,8%) [12].

Ці дані вказують на значну диференціацію щодо постачання ресурсів ОТГ. У світлі цього доведеться спрямовувати економічну та бюджетну політику держави на збільшення економічного потенціалу у сферах, які цього потребують, та забезпечити максимальну рівноправність економічно відкритого міжрегіонального цивільного відшкодування міжрегіональних фінансів незалежно від місця мешкання та ведення економічної діяльності [12].

2.2. Моніторинг соціально-економічного розвитку ОТГ

Необхідною умовою ефективного планування є системне та цілісне уявлення про стан національної економіки регіону через потік актуальної та достовірної інформації. По суті, усі процеси управління є не що інше, як пошук, фіксація, аналіз, оцінка, інтеграція та поширення соціальної інформації, і пов'язані з різними формами відображення, визнання та перетворення людського життя.

Сучасні методи аналізу соціально-економічного розвитку регіону, склад, інформаційний репозиторій, технологія збору, зберігання та надання інформації.

Не відповідає сучасним методам інформаційно-аналітичних служб

Використання місцевих органів влади за кордоном також не є потребою українських регіональних інституцій у перехідній економіці. Загалом це призводить до неефективності регіональних структур управління, перешкоджає прийняттю цілеспрямованих управлінських рішень та вибору відповідних регуляторів ринку. Відповідно до рекомендацій щодо формування і впровадження прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку ОТГ, перегляд та оцінка стану вдосконалення плану проводиться виконавчим комітетом ОТГ щорічно, а за результатами перевірки готується загальний звіт, що передається на розгляд відповідної ради.

Заключний звіт може містити інформацію про наступне [3]:

- 1) оцінку досягнення цілей та пріоритетів розвитку ОТГ;
- 2) становище впровадження мети і заходів плану, проєктів розвитку ОТГ;
- 3) оцінювання рівня впровадження запланованих умов результативності впровадження плану;
- 4) причини невиконання або недосягнення результатів, які очікувались;
- 5) пропозиції та заключні висновки.

Висновки до розділу 2

Отже, слід зазначити, що для перевірки результативності реалізації стратегій об'єднаних територіальних громад методологічною основою проведення аналізу динаміки показників соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади є приблизний перелік умов соціально-економічного розвитку ОТГ, наведений у методичних рекомендаціях. Показники моніторингу за тематичними блоками (демографічна ситуація, економічна ситуація, фінансова самодостатність, якість та доступність публічних послуг, створення комфортних умов життя) відображаються у відповідних одиницях виміру із зазначенням значення показника у звітному році, попередньому році до звітнього, а також як співвідношення значення звітнього року у відсотках.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД, ЯК РЕСУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1. Основні напрями удосконалення розвитку територіальних громад

В контексті удосконалення планування соціально-економічного розвитку громад, як ресурсу національної економіки ми виокремлюємо чотири напрями:

I напрям. Удосконалення методики оцінки соціально-економічного розвитку ОТГ. Наразі при плануванні соціально-економічного розвитку ОТГ використовують методичні рекомендації для впровадження і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку ОТГ [14]. Примірна структура плану соціально-економічного розвитку ОТГ зазначена в даних методичних рекомендаціях містить вступ щодо обґрунтування плану, аналітичну частину, цілі та пріоритети розвитку ОТГ, завдання, способи та механізми реалізації плану соціально-економічного розвитку ОТГ та моніторинг та оцінку результативності плану. Перше, що хотілось би зауважити, що методика враховує суто технічні показники звітності за всіма критеріями, переліченими в ній, проте серед показників немає відображення комунікації суспільства та влади: наскільки громадяни даних ОТГ, по яким звітують голови обізнані у питаннях бюджету громади, як часто вони відвідують відкриті засідання та чи є у них у відкритому доступі інформація щодо формування та використання коштів ОТГ. Тобто, у даній методиці слід додати показник «ступінь громадської залученості у соціально-економічному розвитку ОТГ», який визначається за проведенням (відкритим) анкетуванням мешканців даних ОТГ з реєстрацією за електронним підписом

або іншою формою реальної ідентифікації. Такий показник сприятиме більш активній громадській позиції у розвитку громади та зменшенню рівня корупції.

II напрям. Підвищення рівня інвестиційної привабливості територій ОТГ та сучасної бізнес-культури адміністративного апарату ОТГ.

В умовах децентралізації економічний розвиток територій ОТГ можливий, зокрема за рахунок залучення інвестицій. За оцінкою привабливості інвестицій країн «International Business Compass BDO» на 2018 рік: Україна за рік покращилася на три позиції. Через злиття місцеві органи влади ОТГ мали набагато більше можливостей для розвитку, повноважень та фінансування, ніж міста чи села. Окрім ширшої компетенції та відповідальності, новостворені громади отримали не лише обрані органи управління, здатні відповідати місцевим викликам, а й кошти з державного бюджету на власний розвиток.

В 2018 р. фінансові ресурси надходять безпосередньо, а не опосередковано до ОТГ, як раніше. Окрім державних коштів, ще одним цінним джерелом фінансування муніципалітетів є їх власний дохід, тобто ресурси місцевих підприємств та організацій, що працюють на їх території. Чим успішнішим є бізнес і чим більше почуваються підприємці, тим більше інвестицій отримує громада.

Враховуючи надзвичайно сильну національну та глобальну конкуренцію за інвестиції, місцева політика повинна прагнути створити сприятливий інвестиційний клімат у регіонах та громадах. Урядам на регіональному та місцевому рівнях необхідно скористатися перевагами та перевагами територій та постійно прагнути підвищувати інвестиційну привабливість, покращувати інвестиційний клімат, розвивати відповідну інфраструктуру та зменшувати ризики для інвесторів використовуючи і сучасні маркетингові інструменти: розсилка з рекламою територій ОТГ, таргет-реклама та ін.

Розвиток бізнес культури є також необхідним компонентом для ефективного розвитку територій ОТГ в економічному та соціальному сенсі. Командно-адміністративна система управління наразі є недієвою, тому

плановий підхід в плануванні є недоречним в турбулентних та постійно змінних ринкових умовах XXI століття. Наразі є ефективним командний та проєктний підходи щодо ведення будь-якої управлінської роботи: чи то в бізнесі чи то в державному управлінні. Таким чином для представників адміністрації ОТГ слід запроваджувати курси з удосконалення їх управлінських навичок в сучасних ринкових умовах. Наприклад, розпочати можна із набуття навичок щодо освоєння всіх інструментів та правил платформи публічних закупівель «PROZORRO», оскільки користуючись вміло даними інструментами можна ефективно витратити (бюджет), і навіть заробляти гроші для громади (податки з підприємств, які є учасниками торгів на даній території).

III напрям. Розвиток соціальної інфраструктури ОТГ. Під розвитком соціальної інфраструктури ОТГ ми розуміємо:

- належне функціонування дошкільних, шкільних та позашкільних закладів освіти задля збереження та розвитку національної ідентичності та культури, для високого рівня інтелектуального та фізичного потенціалу зростаючого покоління та психологічної задоволеності їх батьків;

- достатня кількість та якість медичного персоналу та обладнання для вірної та вчасної діагностики хвороб мешканців ОТГ, забезпечення профілактики та належного лікування людей на місцях або, у разі потреби, швидкого та комфортного їх транспортування (перенаправлення) за нагальної потреби для подальшого надання медичної допомоги;

- запровадження роботи муніципальних закладів дозвілля для дітей та дорослих (громадські холи, заняття в спортивних секціях), організація спортивних змагань, днів села інших місцевих свят, одним словом: налагодження комунікації громадян в комфортних умовах і з позитивним впливом на здоров'я та ментальний розвиток.

IV напрям. Вирішення проблем геополітичного характеру на національному та міжнародному рівні з метою інвестиційної привабливості та популяризації територій ОТГ. Налагодження міжнародної співпраці в сфері економічного, соціального та культурного розвитку на

місцевому рівні звичайно залежить від дій центральних органів влади. Тут має важливе значення рівень дипломатичної підготовки керівництва країни. Чим він вищий – тим більша вірогідність підтримки України на міжнародній арені в контексті безпеки, припинення війни, темпів економічного та соціального розвитку.

3.2. Розробка елементів територіального маркетингу як сутність соціально-економічного планування

Вважаємо, що в першу чергу розвиток і благополуччя будь-якої об'єднаної територіальної громади залежить від того, наскільки вдало вона може самоорганізуватися, узгодити роботу своїх членів для досягнення їх спільних цілей. Успішна і якісна реалізація цих завдань майже не може бути можливою без залучення зовнішніх ресурсів. Для розвитку різних об'єднаних територій потрібно привертати інвестиції, що потребує створення гарного, сприятливого інвестиційного клімату на території та регіоні в цілому, а також розробки конкретних програм і проєктів, у які залучатимуться такі інвестиційні ресурси. Ці дві задачі найкраще впроваджує технологія територіального маркетингу об'єднаної територіальної громади, яку коротко дозволено викласти простими словами «Як «презентувати» своє село, смт, місто» – власним мешканцям, туристам, регіональним, внутрішньонаціональним і транснаціональним бізнесам. Чим швидше місцева адміністрація перейметься виговленням довгострокової стратегії такої «презентації», тим скоріше та з меншими зусиллями вона зможе досягнути заданої цілі з покращення рівня проживання комфорту і добробуту членів громади.

Маркетинг об'єднаних територій для реалізації цих цілей:

- 1) формулює і робить кращим імідж території ОТГ, її престиж, ділову та соціальну-економічну конкурентоспроможності;
- 2) розширює участь територій ОТГ та її об'єктів і суб'єктів в впровадження міжнародних, регіональних та місцевих програм та планів;

3) залучає та спонукає на територію ОТГ державні та інші зовнішні призначення;

4) стимулює застосування ресурсів території ОТГ (а також і за нею).

Інструменти маркетингу територій ОТГ: SWOT-аналіз, аналіз і вибір цільових ринків і визначення теперішніх і бажаних позицій територій.

Таким чином, потрібно використати такі аспекти розробки плану соціально-економічного розвитку ОТГ на основі територіального маркетингу[16]:

1. виконати обмірковування заходів, які запропоновані різними установами,
2. об'єднаннями та дослідниками, опрацьовувати довід зарубіжних країн вирішення проблем;
3. соціально-економічних проблем на рівні території ОТГ;
4. визначити необхідність і джерела розвитку соціально-економічних
5. процесів (формування маркетингу);
6. обрати терміни і чергування впровадження планів згідно з
7. наявними ресурсами (розробка проєкту маркетингу);
8. урахувати наявні пріоритети і сформулювати довгострокову і
9. теперішню концепцію маркетингу ОТГ.

Висновки до розділу 3

На основі дослідження теоретичного та емпіричного матеріалу з питання планування соціально-економічного розвитку ОТГ запропоновано напрями удосконалення даного процесу. А саме:

I напрям. Удосконалення методики оцінки соціально-економічного розвитку ОТГ.

II напрям. Підвищення рівня інвестиційної привабливості територій ОТГ та сучасної бізнес-культури адміністративного апарату ОТГ.

III напрям. Розвиток соціальної інфраструктури ОТГ.

IV напрям. Вирішення проблем геополітичного характеру на національному та міжнародному рівні з метою інвестиційної привабливості та популяризації територій ОТГ.

Отже, виходячи з принципів маркетингу територій об'єднаних територіальних громад, його головною ціллю є перевага (створення, сприяння або зміна) на думки, цілі і поведінку суб'єктів – «споживачів території» (про них детальніше далі) за допомогою творення і зберігання її привабливості і іміджу, умов життя та ділової активності на ній, привабливості зосереджених на території ресурсів, а також можливостей реалізації і відображення таких ресурсів [17].

Звершення цих цілей передбачає на додаток до чотирьох основних завдань маркетингу територій, поданих вище (покращення іміджу території, розширення її участі в реалізації різноманітних програм, залучення на територію зовнішніх замовлень, стимулювання застосування ресурсів території), вирішення наступних завдань:

- рішення цілей і завдань вивчення
- формулювання методів маркетингових досліджень та їх вивчення
- розгляд загальної звітності в рамках маркетингу;
- первинна маркетингова експертиза;
- розробка ефективних опитувань;

- залучення ключових зацікавлених людей;
- товариство фокус-групи за участю громадськості;
- реалізація форматів зустрічей;
- обміркування можливих викликів та шляхів їх вирішення;
- обдумування результатів досліджень та подальші дії.

За результатами проведених досліджень була розроблена маркетингова стратегія міста, порядок його візуальної ідентифікації, дорожня карта інвестора та другі складові успішного маркетингу:

- покращання ідентифікації громадян зі своєю територією мешкання;
- збільшення рівня популярності територій ОТГ;
- збільшення привабливості вкладення і реалізації на території зовнішніх ресурсів;
- збільшення конкурентоспроможності розташованих в ОТГ підприємств промисловості і сфери послуг;
- залучення в ОТГ нових підприємств та організацій.

ВИСНОВКИ

1. На основі дослідження наукових джерел, встановлено, що соціально-економічний розвиток суспільства – це багатогранне поняття, яке охоплює еволюційні процеси людського буття та стосується економічних, демографічних, історичних та культурних змін. Акцент на дослідженні даного питання у розрізі територій, громад, спільнот пов'язаний із процесами децентралізації влади, які розпочалися в Україні в 2014 році з прийняттям низки нормативно-правових актів. Частина планів успішно реалізовано, ефективно використано фінансові ресурси (як, наприклад, показовою в цьому сенсі є Ушомирська ОТГ), проте аналіз програмного розвитку територій виявляє низку недоліків, які були допущенні у процесах планування, серед яких є наступні:

- ✓ відсутність поглибленого аналізу соціально-економічної ситуації та наявних ресурсів територій ОТГ.
- ✓ недостатньо якісне формування цілей розвитку отг.
- ✓ недостатньо представлено цифровий матеріал у сенсі методичного планування формування та розподілу бюджетів.
- ✓ недостатній зв'язок між програмами різних рівнів (національний, регіональний, місцевий), комплексними і галузевими програмами, що вже вступили чи вступатимуть в дію на відповідній території ОТГ.

Встановлено, що сучасне планування соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад передбачає відмову від моделей індустріального спрямування економіки на перевагу нових економічних моделей розвитку територій в контексті активної фази глобалізаційних процесів. В роботі представлено відмінності в плануванні місцевого розвитку різних економічних систем (індустріальної (притаманної територіям 50 років тому) та нової (економіка в умовах глобалізації)).

2. На основі проведеного аналізу процесу планування та реалізації соціально-економічного розвитку ОТГ України, можна зазначити, що наразі

відбувається значна диференціація щодо постачання ресурсів ОТГ. У світлі цього необхідно орієнтувати економічну та бюджетну політику держави на збільшення економічного потенціалу у сферах, які цього потребують, та забезпечити максимальну рівність економічно відкритого міжрегіонального цивільного вирівнювання міжрегіональних фінансів незалежно від місця проживання та ведення економічної діяльності.

3. На основі дослідження теоретичного та емпіричного матеріалу з питання планування соціально-економічного розвитку ОТГ запропоновано напрями удосконалення даного процесу. А саме:

I напрям. Удосконалення методики оцінки соціально-економічного розвитку ОТГ.

II напрям. Підвищення рівня інвестиційної привабливості територій ОТГ та сучасної бізнес-культури адміністративного апарату ОТГ.

III напрям. Розвиток соціальної інфраструктури ОТГ.

IV напрям. Вирішення проблем геополітичного характеру на національному та міжнародному рівні з метою інвестиційної привабливості та популяризації територій ОТГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реформа децентралізації. Урядовий портал. Режим доступу: www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi
2. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / [О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 121 с.
3. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України – К., ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.
4. Швирков Ю.М., Аксьонова В.П., Кулагіна Н.М. Державне програмування у капіталістичних країнах -М.: «Думка»-1975. - 286с.
5. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
6. Соціальна політика: політико-правові засади та особливості управління соціальними процесами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/27137/>.
7. Пігуль Н. Г. Типологія моделей фінансування розвитку соціальної сфери / Н. Г. Пігуль // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми, 2014. – Вип. 38. – С. 220–229.
8. Хома Н. М. Типологія моделей соціальної держави: аналіз основних підходів / Н. М. Хома // Держава і право. – 2012. – Випуск 56.
9. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.

10. Коленда Н.В. Соціальний потенціал: рівні, типи, складові [Електронне видання] / Н.В. Коленда // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/197.pdf>

11. Прохорова В.М. Соціальний потенціал регіону: методологічні аспекти /В.М. Прохорова // Вісник Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. – 2013. – Вип.1 (6). Т. 1. – С. 217–223.

12. Євтушенко О.Н. Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства: монографія Вид-во ЧДУ, 2010, 234 с.

13. *Матеріали підготовлені за підсумками виконання бюджетів 872 ОТГ за січень-вересень 2020 року, на підставі даних Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної статистичної служби України, даних веб-порталу openbudget.gov.ua експертами Програми «U-LEAD з Європою» та SKL International.* Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/12952>

14. Державна служба статистики України. Статистична інформація. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16#Text>

16. Кислицина В. В. Маркетинг:Посібник / В. В. Кислицина [Електронний ресурс]. – М. : ИД ФОРУМ: ИНФРА-М, 2012. – 464 с. – Режим доступу. <http://znanium.com/bookread.php?book=249843>.

17. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку / Ш. І. Ібатуллін, О. В. Степенко, О. В. Сакаль [та ін.]. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 52 с.

18. Челак О. П. Внесок теорій регіонального розвитку в розроблення концептуальних засад регіональної політики сучасних держав - С. 26,27

19. Про засади державної регіональної політики : Закон України № 156-VIII від 05.02.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

20. Проектний менеджмент: регіональний зріз : навч. посіб. / М. П. Бутко, М. І. Мурашко, І. М. Олійченко [та ін.] ; за заг. ред. М. П. Бутка. К. : Центр учбової літератури, 2016. С.

21. 7. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні” – DESPRO. К. : ТОВ “Софія-А”. 2012. С. 6.

22. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України № 2850-IV від 08.09.2005 р. (зі змінами та доповненнями). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

23. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21.07.2006 р. (зі змінами та доповненнями) [втратила чинність]. URL : [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006- %D0%BF](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF).

24. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL : [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п). 11. Проектний менеджмент: регіональний зріз... С. 55—57.

25. Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 931 від 11.11.2015 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-п>.

26. Порядок підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 931 від 11.11.2015 р. (зі змінам та доповненнями). URL : [http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/751-2007-п](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/751-2007-п). 228 ISSN 2070-4011. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ. 2017. ВИП. 2 (51). Ч. 2

27. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року... Стратегія сталого розвитку “Україна-2020” : схвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. 16. Стратегія національної безпеки України : затверджена Указом Президента України № 287/2015 від 26.05.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

28. Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів [Електронний ресурс] : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 932 від 11.11.2015 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>.

29. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації [Електронний ресурс] : затверджена наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 79 від 31.03.2016 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/para13#n13>.

30. Про стимулювання розвитку регіонів...

31. Ткачук А. Ф., Кашевський В., Мавко П. Стратегічне планування в громаді (навчальний модуль). К. : ІКЦ “Легальний статус”, 2016. С. 10.

32. Проектний менеджмент: регіональний зріз... С. 63—69.

33. Про регулювання містобудівної діяльності [Текст] : закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI / Відомості Верховної Ради України – 2011 р. – № 34 – Ст. 343.

34.. Земельний кодекс України : прийнятий 25 жовт. 2001 р. № 2768-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

35. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. – <http://zakon0.rada.gov.ua>

36. Податковий кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 03 лютого 2013 р. №2755-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

37. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

38. Мазарчук В.Ю., Скліфос О.С., Жук І.Д. Сутність та етапи формування стратегічного планування розвитку територіальних громад. – Наукові читання-2021: збірник наукових праць за результатами науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених НН економіки і агробізнесу. – с.92

39. Мазарчук В.Ю., Скліфос О.С., Жук І.Д., Сучасний стан управління природно-ресурсним потенціалом територіальних громад в Україні. – Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. – с.211

40. Скліфос О.С. Практичні аспекти панування соціально-економічного розвитку громад в сучасних умовах. – с.218 Механізм управління розвитком територій.